

China heeft belang bij status quo

DOOR JOOST VAN MIERLO

China is een stabiliserende factor in de wereldwijde politieke verhoudingen. Te midden van de chaos in de Verenigde Staten van president Donald Trump en het door Brexit beheerste Europa moet dat vooral zo blijven.

Dat stelt Kerry Brown, hoogleraar Chinese Studies aan King's College in London en een van de meest vermaarde China-kenners in het Verenigd Koninkrijk. Als jonge diplomaat raakte hij 25 jaar geleden voor het eerst vertrouwd met het land. 'Als vertrouwd raken met een zo complex land als China echt mogelijk is', relativeert Brown.

Hij neemt alle verhalen over de machtswellusteling Xi Jinping, die net benoemd lijkt te zijn tot levenslange president van het land, en de agressieve buitenlandse politiek van China, met een korrel zout. De macht behoort volgens hem toe aan een vrijwel ondoorgrondelijke partij en China heeft vooralsnog voldoende problemen aan het hoofd in eigen land.

Kunnen we Xi Jinping toevoegen aan het lijstje van dictators als Vladimir Poetin en Recep Erdoğan nu hij goedkeuring heeft gekregen om levenslang president te zijn?

'Dat is te kort door de bocht. Het is alleen al de vraag wat de rol van de president precies is. Het is bijvoorbeeld tekenend dat zowel Mao Zedong als Deng Xiaoping, met afstand de machtigste Chinese leiders uit de recente geschiedenis, nooit officieel president waren.

De macht ligt bij de Communistische Partij. Die partij veronderstelt de Chinese identiteit te vertegenwoordigen. Dat is op zichzelf wonderlijk natuurlijk. Het is alsof de Amerikaanse identiteit wordt bepaald door de Republikeinen of de Britse door de Conservatieve Partij. Dat is natuurlijk een illusie, maar dat is de Chinese praktijk.

Wat ik wil zeggen, is dat het voor buitenstaanders, en daar reken ik mezelf toe, vrijwel onmogelijk is om de

China is de belangrijkste handelspartner voor welgeteld 123 landen. En dat aantal landen stijgt nog jaarlijks. China is de grootste exporteur ter wereld en de op een na grootste importeur.

machtsverhoudingen binnen de Communistische partij te doorgronden. Zo'n verhaal over dictatuur klinkt natuurlijk aangrijpend, maar daarbij wordt geen rekening gehouden met de complexe verhoudingen binnen de Communistische Partij.'

Is de aankondiging dan zonder enige betekenis?

'Nee, natuurlijk niet. Je moet het zien in aanloop naar het jaar 2021. Dat is een belangrijk jaar voor China. Het is het jaar dat de Communistische Partij honderd jaar bestaat. Dat is het moment waarop China de wereld wil laten zien dat het feitelijk het machtigste land ter wereld is. En dat terwijl het honderd jaar geleden was overgeleverd aan de wil van koloniale machten, zoals de Chinezen het noemen. De vernederingen stapelden zich aanvankelijk op. Dat was niet voorbij toen de Communistische Partij in 1949 aan de macht kwam. Maar toen was China in ieder geval niet langer een speelbal van andere landen.

De economische ontwikkeling kwam op gang nadat Deng Xiaoping in de jaren tachtig de marktwerking begon te stimuleren. Sindsdien heeft het land een ongekennde ontwikkeling meegemaakt. Dat weten we natuurlijk allemaal. Maar het is misschien minder bekend dat het land de belangrijkste handelspartner is voor welgeteld 123 landen. En dat aantal landen stijgt nog jaarlijks. China is de grootste exporteur ter wereld en de op een na grootste importeur.'

Wat heeft dat met het levenslange presidentschap te maken?

'Die aankondiging is een weerspiegeling van het succes van het land. Ik beschouw Xi Jinping als de meest gelukkigste leider ter wereld. Ik bedoel dat hij degene is die meer geluk heeft gehad dan wie ook. De belangrijkste beslissingen die het succes van China kunnen verklaren zijn door zijn voorgangers genomen. Maar het land plukt daar nu de vruchten van.

Dat levenslange presidentschap is eigenlijk een milde vorm van een machtsgreep. De meeste leiders zouden in een vergelijkbare situatie verder gaan. Je moet er niet aan denken wat Trump in zo'n geval zou doen. Ikzelf zou waarschijnlijk extremer handelen als ik in de schoenen van Xi Jinping zou

staan. Hoewel niemand het hem zal vragen, zou Xi Jinping zelf waarschijnlijk zeggen dat het gebeurt om het land te dienen. Het is een vorm van nationalisme; de uiteindelijke drijfveer voor alle beslissingen in het land.'

De aankondiging wordt gezien als een opstap naar een meer agressieve rol van China in de internationale politieke verhoudingen. Is dat zorgelijk?

'Het is eigenlijk opmerkelijk hoe relatief gering de buitenlandse invloed van China op dit moment is. Het land mag dan een enorm leger hebben, maar het heeft geen enkele oorlogservaring. De laatste oorlog vond plaats in 1979: een schermutseling met Vietnam die ook nog eens verkeerd afliep voor China.

Het land is zijn leger aan het opbouwen. Dat geldt ook voor de vloot. Maar het land heeft nog altijd slechts een fractie van de militaire kracht van de Verenigde Staten.

Wat je ziet is dat China gebruikmaakt van de politieke chaos in de Verenigde Staten, waar president Donald Trump voor verdeeldheid zorgt, en van het navelstaren in Europa, dat de komende jaren wordt beziggehouden door de Brexit. In die zin zou je de stabiliteit in China, als die inderdaad wordt gerealiseerd door het levenslange presidentschap, als een zegen voor de wereld kunnen zien. Een onstabiel China is het laatste wat je op dit moment zou moeten wensen.'

China is geen Rusland?

'China is gebaat bij een status quo. Het land heeft een enorme ontwikkeling doorgemaakt, maar de problemen in eigen land zijn nog altijd immens. Denk maar aan de pensioenproblematiek. De vergrijzing is zorgwekkend. Binnen afzienbare tijd is de verhouding van het aantal werkenden ten opzichte van het aantal niet-werkenden 50/50. Het is nog volstrekt onduidelijk hoe daarmee moet worden omgegaan.

Maar dat is niet alles. China mag dan misschien een van de voortrekkers zijn als het gaat om klimaatverandering, maar dat is omdat de situatie in het land zo zorgwekkend is. De energieproductie van het land is nog altijd voor 70% afhankelijk van fossiele brandstoffen. Dat verandert maar zeer geleidelijk.

Maar het gaat niet alleen om energie. De waterhuishouding van het land heeft alle aandacht nodig. De verstedelijking draagt bij aan droogte voor grote gebieden.

En wat te denken van de gezondheidszorg? Het zijn allemaal punten die nu aandacht krijgen. Maar dat is nog niet hetzelfde als een oplossing hebben. In dergelijke omstandigheden is China gebaat bij een status quo.'

China is gebaat bij een status quo. Het land heeft een enorme ontwikkeling doorgemaakt, maar de problemen in eigen land zijn nog altijd immens.

Foto: Archief Kerry Brown

CV

Kerry Brown studeerde Engelse taalwetenschap aan de Universiteit van Cambridge. Daarna promoveerde hij in 2004 aan de Universiteit van Leeds met een studie over de gevolgen van de Chinese Culturele Revolutie voor Mongolië. Hij was begin jaren negentig enkele jaren docent in Japan en Mongolië. In 1998 trad Brown in dienst bij de Britse Foreign Service en werkte hij onder andere als First secretary op de ambassade in Beijing. In 2005 maakte hij de overstap naar de academische wereld. Tegenwoordig is hij Hoogleraar Chinese Studies aan King's College in Londen en directeur van het Lau China Institute aldaar.

Economische hervormingen blijven noodzakelijk in het land. Wat kan er wat dat betreft verwacht worden?

'Xi Jinping zelf is een man van de 'Gulden Middenweg'. Het is vooral interessant wat de rol is van zijn meest naaste adviseurs. De rol van Liu He is in dat opzicht belangrijker geworden. Hij is iemand die een voorstander is van markthervormingen. Maar dat zal allemaal langzaam gaan. De kapitaalmarkt staat echt nog in de kinderschoenen. De beurs van Shanghai is nog altijd een soort casino waar handelaren kunnen opereren zonder dat er gevaar dreigt dat ze al hun geld verliezen. Er is nog steeds sprake van een soort van staatsgarantie op de beurshandel. Dat kan natuurlijk niet zo blijven, maar iedere verandering zal geleidelijk gaan. Daar zorgt Xi Jinping wel voor. Het laatste wat China wil, is dat er opnieuw onrust ontstaat op de kapitaalmarkt zoals begin 2016 het geval was. Dat zorgde voor een enorme kapitaalexport die wordt geschat op 100 miljard dollar. De reserves van het land mogen dan 4.000 miljard dollar bedragen, maar als er paniek ontstaat, verdwijnt ook dat enorme bedrag als sneeuw voor de zon.'

Hoe zit het met de rol van staatsondernemingen? Wordt die minder belangrijk?

'Staatsbedrijven hebben een enorme verandering ondergaan. Ze zijn allang niet meer de inefficiënte ondernemingen van voor de eeuwwisseling. Ik denk dat het gemiddelde rendement van dergelijke ondernemingen nu ongeveer 6% bedraagt. Dat is minder dan dat van westerse bedrijven maar waarschijnlijk volstrekt acceptabel in de ogen van de regering. De rol van staatsondernemingen zal van groot belang blijven. Er is echt geen sprake van een Thatcheriaanse revolutie, waarin strategische bedrijven zullen worden geprivatiseerd. De Chinese overheid zal haar greep behouden op strategische sectoren als telecom, energie en de financiële sector. Dit staat los van de corruptie die nog altijd wordt aangepakt. Om de haverklap zijn er verhalen over miljardairs die worden opgepakt of huisarrest krijgen. Datzelfde geldt voor politici. Het draait er allemaal om de zaak intern op orde te krijgen. Dat merk je bijvoorbeeld ook aan het aantal buitenlandse overnames. Daar is ook aan de bel getrokken. Het aantal pogingen om buitenlandse bedrijven over te nemen, is aanzienlijk verminderd.'

Wat je ziet is dat China gebruikmaakt van de politieke chaos in de Verenigde Staten, waar president Donald Trump voor verdeeldheid zorgt, en van het navelstaren in Europa, dat de komende jaren wordt beziggehouden door de Brexit.

China zit ook niet te wachten op de kernmacht Noord-Korea, maar het wil ook niet dat de invloedssfeer van de Amerikanen verder wordt uitgebreid in Korea. Ook daar gaat de voorkeur van China dus uit naar de bestendiging van de huidige situatie.

Wat kunt u zeggen over de situatie met Noord-Korea? Het onvoorspelbare gedrag van de Noord-Koreaanse leider Kim Jong-un is toch ook niet in het belang van China?

'Nee, dat is inderdaad niet in China's belang. China wil ten koste van alles voorkomen dat het tot een escalatie komt. Maar het gaat niet alleen om de onvoorspelbaarheid van Kim Jong-un. De loslippigheid van de Amerikaanse president Donald Trump staat ook mijlenver af van de Chinese ondoorgrondelijkheid. China zit ook niet te wachten op de kernmacht Noord-Korea, maar het wil ook niet dat de invloedssfeer van de Amerikanen verder wordt uitgebreid in Korea. Ook daar gaat de voorkeur van China dus uit naar de bestendiging van de huidige situatie.'

Andere Aziatische landen zijn bezorgd over de mogelijke expansie van China. Is dat terecht?

'Wat je volgens mij moet zeggen, is dat China zich bewust is van de bezorgdheid van andere landen. Dat ligt ten grondslag aan het 'Belt and Road Initiative'. Het gaat om investeringen. Dat wekt bezorgdheid bij bijvoorbeeld India, maar de verhouding tussen China en India is historisch complex. Datzelfde geldt voor de verhouding met Japan. Maar daar staat tegenover dat de verhoudingen met de Filipijnen juist vriendschappelijker zijn dan ooit. En ook in de relatie met Maleisië is sprake van duidelijke verbetering. Indonesië is enigszins sceptisch omdat het bang is dat China het pad richting democratisering in het land zal verstoren, maar ook daar zie je toenadering. De spanning blijft natuurlijk. Dat kan niet anders met een land dat, hoe je het ook wendt of keert, een nieuwe grootmacht is en volgens veel indicatoren de belangrijkste grootmacht ter wereld. Maar verwacht niet dat China deze spanning zal laten escaleren.' «

Interne problemen China overweldigend.

President Xi Jinping geen machtswellusteling.

China houdt controle over strategische sectoren.